

378:[377:334,55](082)

CP79

**ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО МОБІЛЬНОГО ФАХІВЦЯ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР**

**МАТЕРІАЛИ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Кривий Ріг, 23–24 квітня 2015 р.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТОЧКИ ЗОРУ СИСТЕМНОГО І ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДІВ

Ukraina_tsys@mail.ru

Професійна мобільність як складний соціальний феномен має суттєвий вплив на розвиток і функціонування різних сфер суспільства: соціальної, економічної, соціокультурної, професійної та ін. Дослідження даного феномену з позиції тільки одного підходу було б обмеженим й неповним. Тому, щоб науково обґрунтувати процес формування професійної мобільності у контексті нашого дослідження, буде доцільним розглянути основні існуючі й пріоритетні підходи відповідно даного процесу.

На сьогоднішній день проблема формування професійної мобільності вивчається вітчизняними й зарубіжними науковцями з точки зору різних підходів: гуманістичного (Л. Амірова, З. Багішаєв), синергетичного (Є. Неділько, І. Нікуліна), суб'єктно-діяльнісного та особистісно-діяльнісного (Б. Ігошев, Т. Луданова, Е. Нікітіна), ресурсного (Т. Заславська, В. Радаєв, В. Чупров, О. Шкаратан), системного (В. Афанасьєв), структурно-функціонального (О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм), стратифікаційно-статусного (П. Сорокін), компетентнісного (Л. Горюнова) та інших.

Серед підходів, які використовують дослідники, на сьогоднішній день найбільш розповсюдженими є системний, суб'єктно-діяльнісний, особистісно-орієнтований.

Суть системного підходу полягає у тому, що об'єкт, який пізнається, розглядається як система того чи іншого рівня й володіє певною структурою та організацією.

У загальному розумінні система – це сукупність компонентів, які знаходяться у відносинах і зв'язках між собою й утворюють певну цілісність, єдність. Поняття «цілісності» несе в собі надзвичайно важливий зміст. За своєю суттю цілісність – «це прищипова незвідність властивостей системи до суми властивостей складових її елементів, і не виводимість з властивостей останніх цілого, залежність кожного елемента, властивості і відношення системи від його місця, функції та ін. всередині цілого» [1, с. 584].

Саме на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину орієнтує дослідження системний підхід. При цьому компонентом, або елементом системи виступає мінімальна структуроутворююча одиниця системи, що має межу подільності в її кордонах, володіє функціональною і структурною специфічністю, а також функціональною інтегративністю.

Деякі дослідники (П. Атутов, М. Скаткин, Я. Турбовський) розглядають принцип системності, при дослідженні об'єктів з позиції домінування цілого над складовими частинами, системоутворюючих зв'язків між ними, їх ієрархії, організаційних структур. Змістовною стороною даного принципу, на думку дослідників є субординація цілей, зв'язків елементів і відносин.

Варто зазначити, що наведені системні характеристики повною мірою властиві й педагогічній системі.

Так, в основу системного підходу до професійної підготовки вчителя на думку Р. Пріми варто покласти розуміння системи навчально-виховного процесу як такого, що забезпечує цілісність взаємозв'язку між окремими його ланками (елементами) [2, с. 61-64]. Вчена зауважує, що суттєвим у дослідницькій позиції є також розгляд системного підходу у зв'язку із суспільними інституціями, в суцільному освітньому середовищі.

Таким чином, не зважаючи на те, що в теорії систем переконливо показано, що знання, отримане на основі системного підходу, володіє найбільшою силою, тим не менш, існує обмеженість цього підходу. Вона полягає в тому, що наші знання про ці «системи» загалом на сьогоднішній день надзвичайно обмежені, а тому по суті досліджуються не власне системи, а їх структури.

Суб'єктно-діяльнісний підхід, на відміну від системного, досліджує професійну мобільність з психологічних позицій, як характеристику соціального функціонування людини. Методологічною основою даного напрямку досліджень є особистісно-діяльнісний підхід, що базується на наступних фундаментальних положеннях:

– про єдність діяльності та особистості (К. Абульханова-Славська, Г. Акопов, А. Асмолов, В. Зінченко та ін.);

– про особистість, як активний суб'єкт діяльності та відносин зі світом (Л. Божович, Д. Леонтьєв та ін.);

– про творчий потенціал особистості та можливості його реалізації в професійній діяльності (Є. Климов, Н. Нікандров та ін.)

Так, на думку Л. Горюнової, професійна мобільність фахівця відповідно до особистісно-діялісного підходу проявляється в мотивованій і цілеспрямованій діяльності індивіда й активізується в «вузлові моменти» його професійно-життєвого шляху. Ступінь успішності діяльності залежить від реальних «стартових можливостей» фахівця і готовності з ними працювати [3, с. 21].

Досліджуючи особистісно-орієнтований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців в контексті формування професійної мобільності спеціалістів технічного профілю засобами іноземної мови Л. Меркулова зазначає, що особистісно-орієнтований підхід впливає як на постановку цілей навчання іноземних мов, так і на постановку цілей формування компонентів професійної мобільності [4, с. 230]. Разом з тим науковець підкреслює, що особистісно-орієнтований підхід передбачає гнучкість у визначенні цілей, враховуючи індивідуальні особливості та особисті інтереси студентів.

Під час реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, вихованні та формуванні компонентів професійної мобільності окрему увагу варто звернути на відносини між суб'єктами освітнього процесу. Досліджуючи проблему відносин людини В. Мясіщев дійшов висновку, що соціально-психологічні характеристики людей відрізняються одна від одної ступенем усвідомлення своїх відносин до різних сторін дійсності, а також глибиною і правильністю розуміння причин, які ці відносини викликають. У одних з них це – тенденція бачити ці причини тільки в самих собі, в інших – переважно в оточуючих, у третіх – в збігу обставин [5, с. 152].

Отже, суб'єктно-діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи досліджують професійну мобільність з психологічних позицій, як характеристику соціального функціонування людини, що дає змогу забезпечити реалізацію таких важливих якостей як вмйованість, цілеспрямованість, гнучкість у визначенні цілей, усвідомленні своїх відносин до різних сторін дійсності та ін., в процесі формування професійної мобільності майбутніх фахівців.

Подальшим етапом нашого дослідження є аналіз синергетичного і компетентісного підходів до формування професійної мобільності майбутніх фахівців.

Література

1. Философский энциклопедический словарь / 2-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
2. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя: методологічні підходи / Р. М. Пріма // Збірник наукових праць. – 2011. – С.61-65
3. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования России: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Л. В. Горюнова. – Ростов н/д., 2006. – 44 с.

4. Меркулова Л. П. Формирование профессиональной мобильности специалистов технического профиля средствами иностранного языка: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.08 / Л. П. Меркулова.– Самара., 2008.– 454 с.

5. Мясичев В.Н. Проблема отношений человека и ее место в психологии / В.Н. Мясичев // Вопросы психологии. – 1967. – №5. – с. 142-154.

Єлізавета Чала

УСТАНОВЧНА СИСТЕМА ЯК ЧИННИК САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

liza_kotya@mail.ru

Новий час диктує людині нові правила життя. Наростання певних змін у світі, веде до постановки питання про реагування людини на ці зміни. Тому для сучасного стану науки характерний перехід до глобального розгляду установочної системи. Адже схильність до оцінювання, тобто до формування установок є невід'ємною частиною людської природи. Людині не тільки відведено місце в системі суспільних відносин, але вона сама встановлює певні відносини до оточуючих людей, соціальних інститутів, норм і цінностей. В повсякденному житті певний відбиток на поведінкові реакції здійснюють закладені в психіці людини схильності діяти тим чи іншим чином. Саме це дає підставу для формування у психіці особистості тих чи інших установок. Цей суб'єктивний момент людських відносин утворює установочну систему особистості. Людське тіло використовує певні механізми, щоб підтримувати сталість свого внутрішнього середовища. Так само і психіка прагне відновлювати рівновагу. Саме установочна система є чинником саморегуляції особистості. У наш час людина мало інформована та психологічно обізнана з питань впливу на її життя переконань та установок. Тому дослідження установочної системи носить актуальний характер в сучасних умовах.

Установка являє собою комплексне утворення, що складається з взаємопов'язаних окремих елементів і має назву. Поняття «установка» формувалася протягом тривалого часу. Вперше цей термін був вжитий в другій половині XIX століття. Особистістю людина стає під впливом суспільства, виховання, навчання, взаємодії, спілкування тощо. Установка вважається основним регулятивним механізмом поведінки людини, визначаючи її спрямованість і виборчу активність. В установочну систему входять такі компоненти: поведінкові й афективні реакції, когніції, інтенції, та власне установки [1]. Головна ідея, що виражена в «установочній системі» полягає в тому, що соціальна установка є результатом діяльності індивідуальної системи почуттів і знань та поведінкових реакцій, пов'язаних з об'єктом. Взаємозв'язок компонентів установочної системи і зміна одного компонента впливає на зміну іншого. Зміна переконань здатна сприяти перегляду установки. Нова установка може привести до зміни поведінки. Нові установки можуть вплинути на те, що людина думає про соціальні об'єкти, отже, викликати зміну установок.

Через засвоєння установок відбувається соціалізація. Установочна система – це система базових і периферійних установок [3]. Вона індивідуальна для кожної людини. Базова система переконань утворює ядро особистості. Формується в дитинстві, систематизується в підлітковому віці, а закінчується до тридцяти років, а потім не змінюється і виконує регулюючу функцію. Тоді як периферійні (ситуативні), можуть змінюватися в залежності від соціальної обстановки.

Регулююча функція установки виступає проявом особливостей саморегуляції особистості. Особистісну саморегуляцію визначають як специфічну активність суб'єкта,